

Umowy śmieciowe

W ostatnim czasie coraz bardziej na popularności zyskuje pojęcie „umów śmieciowych” odnoszone do podstaw, na jakich świadczona bywa praca. Chod nie ma jednolitej definicji, to przyjmuje się, że umowy śmieciowe to takie umowy, które nie stanowią podstawy do nawiązania trwałego stosunku pracy, w odróżnieniu do - przede wszystkim - umowy o pracę zawieranej na czas nieokreślony. W praktyce mianem umów śmieciowych określa się stosowane przez pracodawców umowy cywilnoprawne (w szczególności umowy o dzieło i umowy zlecenia), współpracę w ramach tzw. samozatrudnienia, umowy o pracę tymczasową, a także zdarzają się poglądy zaliczające do tej kategorii terminowe umowy o pracę. Nie podejmując w tym miejscu próby ostatecznego określenia zakresu tego pojęcia, kilka uwag chcielibyśmy poświęcić powszechnie stosowanym umowom cywilnoprawnym, w szczególności zaś tym z nich, które zobowiązują świadczącego (celowo unikamy określania go mianem pracownika) do tworzenia utworów w rozumieniu prawa autorskiego.

Umowy cywilnoprawne nie podlegają reżimowi prawa pracy (o ile oczywiście nie prowadzą do nawiązania *de facto* stosunku pracy). Tym samym zleceniobiorca czy wykonawca dzieła nie korzysta z ochrony, jaką przepisy gwarantują pracownikowi (choćby w zakresie minimalnego wynagrodzenia, czasu pracy, prawa do odpoczynku czy tzw. ochrony socjalnej). W przypadku umów cywilnoprawnych ich treść uzależniona jest wyłącznie od woli zawierających je stron, które ograniczone są „jedynie” zasadami współżycia społecznego, naturą danego stosunku oraz wymogiem niesprzeczności postanowień umownych z przepisami prawa. Część pracodawców preferuje zatem zawieranie tego typu umów, gdyż wiążą się one dla nich z mniejszymi obciążeniami publicznoprawnymi.

Spośród umów cywilnoprawnych najwłaściwszym (jednak nie jedynym) źródłem zobowiązania do tworzenia utworów wydaje się umowa o dzieło. O tym, na jakich zasadach, w jakim zakresie i której stronie będą przysługiwały majątkowe prawa autorskie do stworzonych na podstawie takiej umowy utworów decyduje wyłącznie treść samej umowy, uzgodnionej (przynajmniej w modelowej sytuacji) wspólnie przez zawierające ją strony. Strony mogą się zatem umówić, iż prawa te będą przysługiwały zlecającemu („pracodawcy”); kwestia wynagrodzenia z tego tytułu także poddana jest woli stron. Ograniczenia w tym zakresie wynikają m.in. z prawa autorskiego. W szczególności nieważna będzie umowa przenosząca prawa do wszystkich utworów lub wszystkich utworów określonego rodzaju tego samego twórcy mających powstać w przyszłości. Ustawodawca zagwarantował twórcy także możliwość sądowego dochodzenia podwyższenia umówionego wynagrodzenia w razie rażącej dysproporcji między umówionym wynagrodzeniem twórcy a korzyściami osiąganymi przez nabywcę praw do stworzonych utworów.

Warto także zwrócić uwagę na podatkowe aspekty decyzji co do wyboru danej podstawy dla świadczenia pracy, w tym także dla tworzenia utworów. [Ustawa](#) z dnia 25 listopada 2010 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne wprowadziła z dniem 1 stycznia 2011 r. pewne zmiany związane z przychodami osiąganymi z umów zleceń i o dzieło.

Niniejsza nowelizacja zmieniła treść art. 30 ust. 1 pkt 5a ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (dalej: UPDOF), który od 1 stycznia 2011 r. brzmi

następująco: „od dochodów (przychodów) pobiera się zryczałtowany podatek dochodowy z tytułu, o którym mowa w art. 13 pkt 2 i 5-9 UPDOF, jeżeli kwota należności określona w umowie zawartej z osobą niebędącą pracownikiem płatnika nie przekracza 200 zł – w wysokości 18 % przychodu”. Zauważyć trzeba, że nie ma znaczenia suma należności z umów zawartych z jednym płatnikiem, jak miało to miejsce do 31 grudnia 2011 r. Warunkiem zastosowania zryczałtowanego podatku jest podanie w umowie zlecenia bądź umowie o dzieło konkretnej kwoty wynagrodzenia, jaką ma otrzymać podatnik.

Przypomnień należy, że zgodnie z art. 13 pkt 8 UPDOF za przychody z działalności wykonywanej osobiście, o której mowa w art. 10 ust. 1 pkt 2 UPDOF, uważa się przychody z tytułu wykonywania usług, na podstawie umowy zlecenia lub umowy o dzieło, uzyskiwane wyłącznie od osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą, osoby prawnej i jej jednostki organizacyjnej oraz jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, oraz właściciela (posiadacza) nieruchomości, w której lokale są wynajmowane, lub działającego w jego imieniu zarządcy albo administratora - jeżeli podatnik wykonuje te usługi wyłącznie dla potrzeb związanych z tą nieruchomością - z wyjątkiem przychodów uzyskanych na podstawie umów zawieranych w ramach prowadzonej przez podatnika pozarolniczej działalności gospodarczej oraz przychodów, o których mowa w pkt 9.

Płatnik wypłacający wynagrodzenie jest zobowiązany pobrać zryczałtowany podatek dochodowy, przy czym podstawa opodatkowania nie może być pomniejszona o potrącone przez płatnika składki na ubezpieczenia społeczne, a zryczałtowany podatek o składkę na ubezpieczenie zdrowotne. Przychód z umowy zlecenia bądź umowy o dzieło opodatkowany zryczałtowanym podatkiem dochodowym nie należy wykazywać w zeznaniu rocznym. W myśl art. 42 ust. 1 oraz 42 ust. 1a UPDOF płatnik musi w terminie do 20 dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym pobrał podatek, pobrane kwoty zryczałtowanego podatku wpłacić na rachunek urzędu skarbowego, którym kieruje naczelnik urzędu skarbowego właściwy według miejsca zamieszkania płatnika, a jeżeli płatnik nie jest osobą fizyczną, według siedziby bądź miejsca prowadzenia działalności, gdy płatnik nie posiada siedziby, a następnie do końca stycznia następnego roku powinien złożyć formularz podatkowy PIT-8AR, dostępny w formacie PDF na stronie internetowej Ministerstwa Finansów.

W przypadku, kiedy wynagrodzenie z umowy zlecenia bądź umowy o dzieło przekracza kwotę 200 zł zastosowanie znajduje opodatkowanie na zasadach ogólnych. Oznacza to tylko tyle, że najpierw pobierana jest zaliczka na podatek dochodowy w wysokości 18% należności pomniejszonej o koszty uzyskania przychodu (wynoszące, co do zasady 20%, ale mogące wzrosnąć do 50% w przypadku korzystania przez zleceniobiorcę z praw autorskich i praw pokrewnych).

Omawiana powyżej nowelizacja art. 30 ust. 1 pkt 5a UPDOF ma przede wszystkim ułatwić przedsiębiorcom dokonywanie rozliczeń umów zleceń oraz umów o dzieło zawieranych do kwoty 200zł.

Autorzy:

Anna Kamińska, prawnik, Kancelaria Prawna Piszcz i Wspólnicy

Tomasz Kotoliński, prawnik, Kancelaria Prawna Piszcz i Wspólnicy